

Rolnummer 6168
Arrest nr. 74/2016 van 25 mei 2016

A R R E S T

In zake : de prejudiciële vraag over de artikelen 1, 3°, van artikel 3 (« Overgangsbepalingen ») en 47 van artikel 4 (« Opheffings- en wijzigingsbepalingen ») van de wet van 14 juli 1976 betreffende de wederzijdse rechten en verplichtingen van echtgenoten en de huwelijksvermogensstelsels, gesteld door de Rechtbank van eerste aanleg Henegouwen, afdeling Doornik.

Het Grondwettelijk Hof,

samengesteld uit de voorzitters J. Spreutels en E. De Groot, en de rechters L. Lavrysen, A. Alen, J.-P. Snappe, J.-P. Moerman, E. Derycke, T. Merckx-Van Goey, P. Nihoul, F. Daoût, T. Giet en R. Leysen, bijgestaan door de griffier P.-Y. Dutilleux, onder voorzitterschap van voorzitter J. Spreutels,

wijst na beraad het volgende arrest :

*

* *

I. *Onderwerp van de prejudiciële vraag en rechtspleging*

Bij vonnis van 26 februari 2015 in zake D.O. tegen A.R., waarvan de expeditie ter griffie van het Hof is ingekomen op 9 maart 2015, heeft de Rechtbank van eerste aanleg Henegouwen, afdeling Doornik, de volgende prejudiciële vraag gesteld :

« Schenden de artikelen 1, 3°, van artikel 3 (‘ Overgangsbepalingen ’) en 47 van artikel 4 (‘ Opheffings- en wijzigingsbepalingen ’) van de wet van 14 juli 1976 betreffende de wederzijdse rechten en verplichtingen van echtgenoten en de huwelijksvermogensstelsels de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, in zoverre zij impliceren dat het vroegere artikel 1471 van het Burgerlijk Wetboek van toepassing is op de erin bedoelde categorieën van echtgenoten, in het bijzonder de echtgenoten die, vóór de inwerkingtreding van de voormelde wet, het bij huwelijkscontract vastgelegde stelsel van scheiding van goederen met gemeenschap van aanwinsten hadden aangenomen, met als gevolg dat, voor de verdeling van de gemeenschap, de uit de echt gescheiden vrouw een voorkeur geniet om haar vooruitnemingen te doen vóór die van de man, terwijl de uit de echt gescheiden man hetzelfde voorrecht niet geniet ? ».

Memories zijn ingediend door :

- D.O., bijgestaan en vertegenwoordigd door Mr. J.-M. Ninove, advocaat bij de balie te Doornik;

- de Ministerraad, bijgestaan en vertegenwoordigd door Mr. S. Depré en Mr. E. de Lophem, advocaten bij de balie te Brussel.

D.O. heeft ook een memorie van antwoord ingediend.

Bij beschikking van 24 februari 2016 heeft het Hof, na de rechters-verslaggevers F. Daoût en T. Merckx-Van Goey te hebben gehoord, beslist dat de zaak in staat van wijzen is, dat geen terechtzitting zal worden gehouden, tenzij een partij binnen zeven dagen na ontvangst van de kennisgeving van die beschikking een verzoek heeft ingediend om te worden gehoord, en dat, behoudens zulk een verzoek, de debatten zullen worden gesloten op 16 maart 2016 en de zaak in beraad zal worden genomen.

Aangezien geen enkel verzoek tot terechtzitting werd ingediend, is de zaak op 16 maart 2016 in beraad genomen.

De bepalingen van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof met betrekking tot de rechtspleging en het gebruik van de talen werden toegepast.

II. *De feiten en de rechtspleging in het bodemgeschil*

De partijen voor de verwijzende rechter zijn vóór de inwerkingtreding van de wet van 14 juli 1976 betreffende de wederzijdse rechten en verplichtingen van echtgenoten en de huwelijksvermogensstelsels gehuwd onder het stelsel van scheiding van goederen met gemeenschap van aanwinsten. Zij zijn sinds 28 oktober 2008 uit de echt gescheiden op basis van een op 8 september 2008 door het Hof van beroep te Bergen gewezen arrest waarbij het op 4 juni 2007 door de Rechtbank van eerste aanleg te Doornik gewezen vonnis wordt bevestigd.

De echtgenoten worden naar een notaris verwezen om over te gaan tot de vereffening en de verdeling van hun vermogen. In de op 28 mei 2013 door de notarissen-vereffenaars opgestelde staat van vereffening wordt, met toepassing van het vroegere artikel 1471 van het Burgerlijk Wetboek, voorzien in de toewijzing aan de verweerster voor de verwijzende rechter van het onroerend goed dat bestaat in een woonhuis gebouwd op een door de echtgenoten op 3 juni 1976 verworven stuk grond. Uit de overgangsbepalingen van de wet van 14 juli 1976 zou voortvloeien dat de echtgenoten onderworpen blijven aan de vroegere bepalingen die hun bij huwelijkscontract vastgelegde stelsel van scheiding van goederen met gemeenschap van aanwinsten regelen, behalve voor de artikelen 1415 tot 1426 en 1408 tot 1414, die onmiddellijk van toepassing zijn.

De verwijzende rechter stelt vast dat voor het bepalen van de regels die van toepassing zijn op echtgenoten die vóór de inwerkingtreding van de wet van 14 juli 1976 zijn gehuwd en die binnen de bij de genoemde wet bepaalde termijn geen verklaring hebben afgelegd ten overstaan van een notaris, die overgangsbepaling in samenhang moet worden gelezen met artikel 47 van dezelfde wet.

In dat kader vordert de eiser voor de verwijzende rechter dat de zaak bij het Hof aanhangig wordt gemaakt.

III. *In rechte*

- A -

A.1.1. De eiser voor de verwijzende rechter is van mening dat de regel ingesteld bij het vroegere artikel 1471 van het Burgerlijk Wetboek voor man en vrouw ongelijkheden inhoudt en betoogt dat zoals bij het vroegere artikel 1463 van het Burgerlijk Wetboek, het verschil in behandeling tussen de voormalige echtgenoten die het impliceert, niet redelijk verantwoord is sinds de echtgenoten het gemeenschappelijk vermogen op dezelfde wijze kunnen aanspreken.

A.1.2. Hij verwijst naar het arrest van het Hof nr. 54/2009 van 19 maart 2009. Naar zijn mening zouden dezelfde beginselen als die welke in dat arrest door het Hof zijn afgeleid, toepassing moeten vinden voor het antwoord dat op de te dezen gestelde prejudiciële vraag moet worden gegeven. Zo paste men, vóór de inwerkingtreding van de wet van 14 juli 1976 en naar het voorbeeld van hetgeen artikel 1421 van het Burgerlijk Wetboek bepaalde voor de goederen van de gemeenschap, op de werking van de gemeenschap van aanwinsten de regels van de gemeenschap toe. De man had het exclusieve beheer van de gemeenschap van aanwinsten terwijl de echtgenote haar niet kon beheren noch aanspreken, behalve met instemming van de man. Sinds de inwerkingtreding van de wet van 14 juli 1976 werden de tot de gemeenschap van aanwinsten behorende goederen, die voordien op ongelijke wijze werden beheerd, onderworpen aan de regels van het nieuwe wettelijke stelsel van de artikelen 1415 tot 1426 van het nieuwe Burgerlijk Wetboek met betrekking tot het gelijke beheer.

De *ratio legis* van artikel 1471 van het Burgerlijk Wetboek zou exact dezelfde zijn als die van de vroegere artikelen 1453 en 1463 van het Burgerlijk Wetboek, die door het Hof zijn afgekeurd in het arrest nr. 54/2009. Dat standpunt zou door de rechtsleer worden bevestigd. Aldus zou het in het geding zijnde verschil in behandeling niet langer verantwoord zijn aangezien de reden, namelijk het exclusieve beheer door de man, die de wetgever ertoe had gebracht een voorrecht toe te kennen aan de echtgenote, niet meer bestaat.

A.1.3. De eiser voor de verwijzende rechter onderstreept voorts dat het toekomstige echtgenoten niet was toegestaan vervroegd af te wijken van het vroegere artikel 1471 van het Burgerlijk Wetboek. De aard van het huwelijksvermogensstelsel dat de echtgenoten hebben aangenomen vóór de inwerkingtreding van de wet van 14 juli 1976 door een huwelijkscontract te sluiten en de inachtneming van de wilsautonomie van de partijen vormen geen elementen die het mogelijk maken te besluiten tot de toepasbaarheid van die bepaling.

A.2.1. In zijn memorie wijst de Ministerraad erop dat de leringen van het arrest nr. 168/2014 van 27 november 2014 te dezen kunnen worden overgenomen. Het Hof heeft bevestigd dat het voor de wetgever van 1976, rekening houdend met de door die laatste nagestreefde doelstelling, niet onverantwoord of onevenredig was te bepalen dat een aantal regels met betrekking tot de vereffening van het huwelijksvermogensstelsel van toepassing zouden blijven, wetende dat dat voortbestaan van de oude regeling verantwoord was door het feit dat de betrokken echtgenoten voor een bedongen huwelijksvermogensstelsel hadden gekozen.

A.2.2. De Ministerraad voegt eraan toe dat de in het arrest nr. 54/2009 gemaakte vaststelling van schending, die berust op het feit dat de vrouw al haar rechten in de gemeenschap verloor, te dezen niet zou kunnen worden overgenomen. De getoetste regel verleent immers slechts een voorrecht voor de volgorde waarin de echtgenoten hun vooruitnemingen kunnen doen, zonder dat zulks *ipso jure* ertoe leidt het recht van deze of gene op dergelijke vooruitnemingen te doen verdwijnen. Het zou voor de wetgever noch onverantwoord, noch onevenredig zijn ervan te zijn uitgegaan dat de keuze van de echtgenoten en de handhaving van die keuze voor een stelsel dat dat gevolg heeft, tot hun wilsautonomie behoorden, zodat de getoetste regels niet in strijd zouden zijn met de referentiebepalingen.

A.3. In zijn memorie van antwoord betoogt de eiser voor de verwijzende rechter dat de leringen van het arrest nr. 168/2014 te dezen niet kunnen worden overgenomen. De omstandigheid dat de echtgenoten ervoor hebben gekozen een huwelijkscontract van scheiding van goederen met gemeenschap van aanwinsten te sluiten, zou niet relevant zijn. Artikel 1471 van het Burgerlijk Wetboek was immers geen bijzondere en voor de vereffening van een gemeenschap van aanwinsten specifieke bepaling, zodat indien de echtgenoten hun huwelijk niet hadden doen voorafgaan door een huwelijkscontract, de vraag van de toepasbaarheid van die bepaling in elk geval zou zijn gerezen aangezien zij viel onder het toentertijd van kracht zijnde wettelijk stelsel van gemeenschap, dat krachtens het vroegere artikel 1400 van hetzelfde Wetboek van toepassing was op echtgenoten die zonder huwelijkscontract waren gehuwd.

- B -

B.1.1. De prejudiciële vraag heeft betrekking op artikel 1, 3°, van artikel 3 (« Overgangsbepalingen ») en op artikel 47 van artikel 4 (« Opheffings- en wijzigingsbepalingen ») van de wet van 14 juli 1976 betreffende de wederzijdse rechten en verplichtingen van echtgenoten en de huwelijksvermogensstelsels.

B.1.2. Artikel 1 van het voormelde artikel 3 bepaalt :

« Overeenkomstig de volgende regels zijn de bepalingen van deze wet van toepassing op de echtgenoten die vóór de inwerkingtreding van deze wet zijn gehuwd zonder huwelijksvoorwaarden te hebben gemaakt of na een stelsel van gemeenschap te hebben aangenomen dan wel het stelsel van scheiding van goederen of het dotaal stelsel te hebben gekozen, waarin een gemeenschap van aanwinsten is bedongen als omschreven in de artikelen 1498 en 1499 van het Burgerlijk Wetboek :

1° Gedurende een termijn van een jaar te rekenen van de inwerkingtreding van deze wet kunnen de echtgenoten ten overstaan van een notaris verklaren dat zij hun wettelijk of bedongen huwelijksvermogensstelsel ongewijzigd wensen te handhaven.

2° Indien een dergelijke verklaring niet wordt afgelegd, zullen de echtgenoten die geen huwelijksvoorwaarden hebben gemaakt of het stelsel van wettelijke gemeenschap hebben aangenomen, bij het verstrijken van die termijn onderworpen zijn aan de bepalingen van de artikelen 1398 tot 1450 betreffende het wettelijk stelsel, onverminderd hetgeen zij bij huwelijkscontract hebben bedongen betreffende de voordelen aan beide echtgenoten of aan een van hen.

Evenwel kunnen zij, zonder het verstrijken van die termijn af te wachten, ten overstaan van een notaris verklaren dat zij zich onmiddellijk wensen te onderwerpen aan de bepalingen betreffende het wettelijk stelsel.

3° Indien de verklaring bedoeld in 1° niet wordt afgelegd, zullen de echtgenoten die de gemeenschap beperkt tot de aanwinsten of de algemene gemeenschap hebben aangenomen, bij het verstrijken van die termijn onderworpen zijn aan de bepalingen van de artikelen 1415 tot 1426 voor alles wat betrekking heeft op het bestuur van de gemeenschap en van de eigen goederen, alsook aan de bepalingen van de artikelen 1408 tot 1414 betreffende de gemeenschappelijke schulden en de rechten van de schuldeisers.

Hetzelfde geldt voor de echtgenoten die de scheiding van goederen of het dotaal stelsel hebben gekozen onder beding van een gemeenschap van aanwinsten als omschreven in de artikelen 1498 en 1499 van het Burgerlijk Wetboek, doch uitsluitend wat die gemeenschap betreft.

[...] ».

Artikel 47 van het voormelde artikel 4 bepaalt :

« § 1. De artikelen 226*bis* tot 226*septies*, 300, 307, 776, eerste lid, 818, 905, 940, eerste lid, 1399 tot 1535, 1540 tot 1581, 2255 en 2256 van het Burgerlijk Wetboek, de artikelen 64 tot 72 van de Hypotheekwet van 16 december 1851, artikel 1562 van het Gerechtelijk Wetboek, de artikelen 553 tot 560 van het Wetboek van koophandel en artikel 6 van het Wetboek der successierechten blijven, bij wijze van overgangsmaatregel, tot aan de vereffening van hun huwelijksvermogensstelsel, van kracht voor echtgenoten die, gehuwd vóór de inwerkingtreding van deze wet, een ander stelsel dan de gemeenschap hebben aangenomen dan wel krachtens de wet of een overeenkomst onder de regels van het gemeenschapsstelsel vallen, en overeengekomen zijn het bestaande stelsel ongewijzigd te handhaven.

§ 2. Bij wijze van overgangsmaatregel blijven eveneens van kracht, zoals zij vóór de bekendmaking van deze wet luidden, de artikelen 124, 295, derde lid, 942, 1304, tweede lid, 1990 en 2254 van het Burgerlijk Wetboek, de artikelen 47 en 90*bis* van de Hypotheekwet van 16 december 1851 en de artikelen 567, eerste lid, 853, 1148, 1167, 1180, 1185, 1283 en 1319 van het Gerechtelijk Wetboek.

§ 3. Indien echtgenoten, gehuwd na een gemeenschap van goederen te hebben aangenomen, krachtens de overgangsmatregelen van deze wet, aan de bepalingen van deze wet alleen onderworpen zijn wat betreft het bestuur van de gemeenschap en van hun eigen goederen, de vaststelling van de gemeenschappelijke schulden en de rechten van de schuldeisers, blijven de artikelen opgesomd in de §§ 1 en 2 op hen toepasselijk in zoverre zij noodzakelijk zijn voor de werking en de vereffening van hun huwelijksvermogensstelsel ».

B.2. Aan het Hof wordt gevraagd of die bepalingen bestaanbaar zijn met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, in zoverre zij impliceren dat het vroegere artikel 1471 van het Burgerlijk Wetboek van toepassing is op de echtgenoten die, vóór de inwerkingtreding van de

wet van 14 juli 1976, het bij huwelijkscontract vastgelegde stelsel van scheiding van goederen met gemeenschap van aanwinsten hadden aangenomen, « met als gevolg dat, voor de verdeling van de gemeenschap, de uit de echt gescheiden vrouw een voorkeur geniet om haar vooruitnemingen te doen vóór die van de man, terwijl de uit de echt gescheiden man hetzelfde voorrecht niet geniet ».

B.3. Het vroegere artikel 1471 van het Burgerlijk Wetboek bepaalde :

« De vooruitnemingen van de vrouw worden gedaan voor die van de man.

Zij worden, wat de goederen betreft die niet meer *in natura* aanwezig zijn, gedaan eerst uit het gereed geld, vervolgens uit de roerende goederen en ten slotte uit de onroerende goederen van de gemeenschap; in dit laatste geval behoort de keus van de onroerende goederen aan de vrouw en aan haar erfgenamen ».

B.4.1. De wet van 14 juli 1976 heeft in hoofdzaak beoogd de juridische ontvoogding van de gehuwde vrouw, tot stand gebracht door de wet van 30 april 1958 betreffende de wederzijdse rechten en plichten van de echtgenoten, te concretiseren in de wetgeving betreffende de huwelijksvermogensstelsels :

« Vanaf het ogenblik dat aan de gehuwde vrouw volle rechtsbekwaamheid wordt toegekend, [...] moet deze onafhankelijkheid haar normale tegenhanger vinden op het gebied van de huwelijksvermogensstelsels. De ene hervorming gaat niet zonder de andere. Het bekrachtigen van de handelingsbekwaamheid van de gehuwde vrouw zonder daarbij de huwelijksvermogensstelsels te wijzigen of aan te passen, zou er op neerkomen een theoretisch werk te leveren dat praktisch denkbeeldig blijft » (*Parl. St.*, Senaat, 1964-1965, nr. 138, p. 1; *Parl. St.*, Senaat, 1976-1977, nr. 683/2, p. 1).

De wetgever heeft de aanpassing van de wetgeving betreffende de huwelijksvermogensstelsels aan de rechtsbekwaamheid van de gehuwde vrouw willen verzoenen met de eerbied voor de wilsautonomie van de partijen.

B.4.2. De overgangsbepalingen zijn als volgt toegelicht :

« Het [Regeringsontwerp] maakt een belangrijk onderscheid al naar de echtgenoten gebonden zijn door enige huwelijksvereenkomst of geen huwelijkscontract voor een notaris hebben afgesloten en dus van rechtswege aan het stelsel van de wettelijke gemeenschap onderworpen zijn.

Uitgaande van de opvatting dat een huwelijkscontract een overeenkomst tussen echtgenoten is die tussen de overeenkomstsluitende partijen als wet geldt, wijzigt het de inhoud ervan slechts in die zin dat het in het stelsel dat zij hebben gekozen, de nieuwe beheersregels van de gemeenschap of van de eigen goederen invoegt. Zij kunnen echter een ander stelsel kiezen onder gehoudenheid de regels van de artikelen 8 tot 10 (vernummerd van 1394 tot 1396) na te leven.

Echtgenoten die zonder huwelijkscontract getrouwd zijn, kunnen volgens het ontwerp echter of het stelsel van gemeenschap handhaven of een ander stelsel kiezen; dit moet geschieden bij notariële akte binnen zesendertig maanden na de inwerkingtreding van de wet; als zij een ander stelsel kiezen, kunnen zij het vorige stelsel vereffenen, maar zij zijn niet verplicht dit te doen. Zolang de echtgenoten geen ander stelsel hebben aangenomen of indien zij verklaren de wettelijke gemeenschap te handhaven, worden hun beheersbevoegdheden vanaf de inwerkingtreding van de wet geregeld door de bepalingen van deze wet » (*Parl. St.*, Senaat, B.Z. 1974, nr. 683/2, p. 92) ».

B.5. De toepassing van het vroegere artikel 1471 van het Burgerlijk Wetboek op de echtgenoten die vóór 28 september 1976 zijn gehuwd onder het bij huwelijkscontract vastgelegde stelsel van scheiding van goederen met een gemeenschap van aanwinsten, is pertinent ten opzichte van het door de wet van 14 juli 1976 in het algemeen en de overgangsbepalingen met betrekking tot de vereffening en de verdeling in het bijzonder nagestreefde doel.

B.6. De bevestiging van de handelingsbekwaamheid van de gehuwde vrouw was immers slechts noodzakelijk ten aanzien van het bestuur van de gemeenschap en van de eigen goederen (artikelen 1415 tot 1426 van het Burgerlijk Wetboek), alsmede de daarmee onlosmakelijk verbonden problematiek van de regeling van de gemeenschappelijke schulden en de rechten van de schuldeisers (artikelen 1408 tot 1414 van het Burgerlijk Wetboek), en vereiste derhalve niet noodzakelijk de toepassing van de regels die de vereffening en de verdeling van het huwelijksvermogensstelsel beheersen. De wetgever vermocht derhalve ervan uit te gaan dat die problematiek, op basis van het beginsel van de voorzienbaarheid voor de betrokken echtgenoten en rekening houdend met de diversiteit aan modaliteiten die een bij huwelijkscontract vastgelegd huwelijksvermogensstelsel kan karakteriseren, geregeld zou blijven door de bepalingen die van toepassing waren bij de aanneming van dat stelsel.

De bepaling van artikel 47, § 3, van artikel 4 van de wet van 14 juli 1976, dat de opheffings- en wijzigingsbepalingen bevat en de in de paragrafen 1 en 2 vermelde artikelen toepasselijk verklaart in zoverre zij noodzakelijk zijn voor de vereffening van het huwelijksvermogensstelsel, is slechts de bevestiging van de uitsluiting van de toepassing van

de nieuwe bepalingen betreffende de vereffening en de verdeling ten aanzien van die categorie van echtgenoten die vóór de inwerkingtreding van die wet een bedongen huwelijksvermogensstelsel hebben aangenomen.

Overigens verhinderde niets die categorie van echtgenoten hun bij huwelijkscontract vastgelegde stelsel te wijzigen om die maatregelen te bedingen waarin de wetgever voor hen niet heeft voorzien.

De wetgever heeft het imperatieve karakter van de aanpassing van de wetgeving betreffende de huwelijksvermogensstelsels aan de rechtsbekwaamheid van de gehuwde vrouw willen verzoenen met de eerbied voor de wilsautonomie van de partijen.

Er is niet op onevenredige wijze afbreuk gedaan aan het recht van de echtgenoot, daar, zoals uit de elementen van het dossier blijkt, het vroegere artikel 1471 van het Burgerlijk Wetboek, zoals het te dezen wordt toegepast door de verwijzende rechter, hoogstens een regel van voorrang vormt voor de toekenning van een goed bij de vereffening van de gemeenschap van aanwinsten.

B.7. De in het geding zijnde bepalingen zijn derhalve niet zonder redelijke verantwoording en de prejudiciële vraag dient ontkennend te worden beantwoord.

Om die redenen,

het Hof

zegt voor recht :

Artikel 1, 3°, van artikel 3 (« Overgangsbepalingen ») en artikel 47 van artikel 4 (« Opheffings- en wijzigingsbepalingen ») van de wet van 14 juli 1976 betreffende de wederzijdse rechten en verplichtingen van echtgenoten en de huwelijksvermogensstelsels schenden niet de artikelen 10 en 11 van de Grondwet.

Aldus gewezen in het Frans en het Nederlands, overeenkomstig artikel 65 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof, op 25 mei 2016.

De griffier,

De voorzitter,

P.-Y. Dutilleux

J. Spreutels